

Associació per a la
Recuperació de la
Memòria Històrica
de Mallorca

www.memoriadelesilles.org

Número 11 / Octubre 2009

Temps de la Memòria

Sumari

- **Editorial:**
La seva victòria fou la seva derrota p.2
- **Els valors feixites segueixen a lloure** p.3
- **No som uns i altres, som tots!** p.4
- **Recordant a...**
Ricardo López p.5
- **En torno a la recuperación de la memòria històrica** p.6
- **Arbres molt "singulars"** p.7
- **Nova temporada "Memòria i oblit d'una guerra"** p.7
- **No passis ànsia padrí II** p.8
- **La repressió franquista i la Guerra Civil en la literatura catalana contemporània II** p.10
- **Mis antepasados y otros recuerdos** p.12
- **En el meu 96 aniversari (poema)** p.12
- **A José Mari Aguirre Salaberría, in memoriam** p.12

Les pedres de la vergonya

Cal que tornem a explicar, per qui encara no ho sàpiga, que per què el "Balears" entrés a la guerra, foren assassinades a El Ferrol, en consells de guerra il·legals vora 700 persones entre mariners i civils lleials a la legalitat democràtica republicana? Cal insistir en el tema de la carretera de Màlaga, on foren assassinades a sang freda milers de civils, morts pels obusos del "Balears"? Cal insistir en els atacs contra població civil, contra els ports de Tarragona, el de Castelló, etc.? Cal, a dia d'avui en ple segle XXI que els demòcrates hagin de justificar l'eliminació d'un dels símbols franquistes més importants de l'estat espanyol? Realment, cal insistir en totes els crims contra la humanitat comesos pels mariners i oficials del "Balears", per a què d'una vegada per totes els nostres governants facin el que pertoca? Resulta curiós que el silenci més clamorós sia el del consistori i el dels membres de l'equip de govern municipal. Donen per bones les lleis, com ara la de la Memòria Històrica o la de Patrimoni, però es neguen aplicar-la quan del monument feixista per excel·lència es tracta: s'escuden en "informes" de tècnics i especialistes, que els hi diran el mateix que altres autors ja han apuntat: que el monument al "Balears" tan sol tenia una finalitat, recordar la victòria del feixisme sobre la democràcia i honorar als seus herois. Com sempre, la veritat és una, interpretacions, n'hi ha mil.

Memòria de Mallorca, sempre ha demanat l'eliminació d'aquest monument. Però, tal i com ha passat amb altres consistoris de Ciutat, el silenci administratiu sempre ha estat la resposta. Un silenci que s'ha d'interpretar com una ofensa a les víctimes del franquisme i del creuer "Balears" i com un agraví als ciutadans que fan dels valors democràtics les millors eines de convivència d'una societat moderna. Però el cert és que deixant d'empeus aquest monument, s'estarà perpetuant el seu objectiu primigeni: recordar als demòcrates i a les seves víctimes, que el feixisme guanyà la guerra, governà amb la dictadura i imposà la seva memòria a una democràcia. El més trist, és que ho permet un ajuntament que es diu a si mateix democràtic. ■

Marçal Isern, investigador i vocal de Memòria de Mallorca

La seva victòria fou la seva derrota

Aquest títol, que per algú pot ser estrany, per qual-sevol pensador és d'una lluminositat esplendent i cegadora. Aquest títol, fins i tot escandalós, ha estat la senyera de tots aquells personatges o moviments que han deixat una petjada imborrable en la història de la Humanitat.

El gran filòsof alemany Walter Benjamin en les seves "Tèssis sobre la Història" presenta l'afirmació que, la vertadera Història, i ha que buscar-la en els perdedors, ja que la veritat mai està en la història manipulada dels guanyadors. A més a més, molts dels grans personatges de la Història Moderna, com pugui ser un Gandhi, un Luter King, un Che Guevara, un Oscar Romero, un Allende i, tants i

tants d'altres, els va fer grans la seva derrota. Tots aquests personatges engegaren un combat en el que hi varen deixar la vida quan la seva proclama era, precisament, una vida millor, una vida més plena, una vida més humana per a tothom.

Aquest petit escrit, me l'ha inspirat una entrevista publicada al DM el dia 6-9-09 d'un arquitecte i catedràtic de nom Josep Quetglas (Ciutat de Mallorca, 1946) i que veritablement és un gran pensador ja que l'entrevista no té deixalles. Fins i tot, Maties Vallés (l'entrevistador) es permet el luxe –davant tan important entrevistat– de publicar una pregunta sense resposta. Crida més aquest silenci que mil paraules.

Però anem al gra. El que m'ha impactat d'aquesta entrevista de dues pàgines són un petit apunt sobre la pregunta de la relació arquitectura/poder on diu textualment: *"Es posible que, cuando más atrasado sea un poder, más necesita quedar visualizado y manifestar la presencia de su dominación: la iglesia católica romana desde Trento, la casa de Juan March junto a La Almudaina, el monumento al crucero "Balears"*. Més clar aigua i aprofito, des d'aquí, per enviar un missatge subliminal a la nostra batlessa, ja que com a cap del nostre Ajuntament, aclareixi les idees als seus subordinats i pugui desviar aquest dard enverinat de *"...cuando más atrasado sea un poder ..."* Després d'aquesta afirmació, Sra. Calvo, pot mantenir la seva passivitat culpable?

Ara que, el que més m'ha interessat de tota l'entrevista i, per això, el motiu del títol, és la contestació a la pregunta: *"¿Una persona puede ser una casa que nos proteja de las inclemencias?"*. La contesta no la puc transcriure amb la seva totalitat pel seu volum. Però si destacaré el que segueix: *"¿Puedo decirle que me siento protegido por el doctor Darder o por Aurora Picornell? Ellos, y todos los que han padecido en sus cuerpos la barbarie de los señores, desde el primer "xueta" sambenitano hasta el último maestro de escuela de nuestra República, nos protegen, son nuestra casa"*. *"...Por eso no creo que el meritorio y ejemplar esfuerzo de gente como la Asociación per a la Recuperació de la Memòria Històrica sea altruista. Al contrario, es una autoprotección. No se trata de defender nosotros a los asesinados por el franquismo, sino al contrario, de que ellos nos defiendan contra este mal presente. Es entre ellos que estamos en casa."*

La seva derrota, ha estat, la seva i la nostra victòria. Tinc a la família un germà de la meva mare de vint-i-cinc anys, assassinat pel règim de Franco. Jo tenia set anys. L'exili del pare a França i la ferotge repressió de quaranta anys feren que socialment no madurés fins a la mort del dictador i, fins i tot, amb moltes prevencions. Però si puc proclamar als quatre vents, que el meu guia, el meu far, la persona que sempre he tingut com a sant i senya, ha estat el meu oncle Antonio. I faig meves les paraules de Josep Quetglas: **"Ells són la nostra defensa, contra tots els mals presents, que són els de sempre"**. ■

Crèdits:

Han col·laborat:

Jospe Suárez Ferrer,
Arnau Matas Morell,
Antònia Mercadal Serra,
Pep Delgado, Marçal Isern,
Fabián E. López Sírer,
Manuel Domínguez Gamón,
Peter de Echave,
Miquel López Crespi,
Juan Hernández,
Josep Muntaner Cerdà

Coordinació, disseny i maquetació:

Blas Guevara

Temps de la Memòria

és el butlletí trimestral de l'ARMHM.

La publicació no es fa responsable de les opinions dels seus col·laboradors.

Per posar-se en contacte amb nosaltres:

tempsdelamemoria@gmail.com
o al 625 45 45 00

Els valors feixistes segueixen a lloure

Per Arnau Matas Morell. *Memòria de Mallorca*

Quan hom passeja per Palma i s'acosta a la barriada de Santa Catalina no pot evitar topar-se

amb el monument erigit en homenatge al creuer Balears i la seva tripulació. Un vaixell de guerra al servei del feixisme que, malgrat la seva curta vida, tingué temps de dur a terme nombroses «proeses» bèl·liques els anys 37 i 38. La més vergonyosa, el bombardeig indiscriminat cap a la llarga tiringa de civils desarmats que es dirigien per carretera cap a Almeria, fugint d'una Màlaga assetjada pels feixistes. Aquella carretera seria tristament cèlebre: coneguda com «la Carretera de la mort», hi foren assassinades entre 5.000 i 15.000 persones. Hi ha supervivents com Paco Ferrer, que llavors tenia set anys, que ho recorden: «**les naus disparaven als penya-segats i la gent moria esclafada**».

Amb el pas dels anys aquest monument ha anat adquirint nous significats. Avui s'ha convertit, malauradament, en un monument a la impunitat. Cada vegada que passam per sa Feixina ens topam amb aquesta baluarda ignominiosa que ens ho recorda: **han passat més de 70 anys i el que ens trobam és impunitat**.

La impunitat de les atrocitats comeses pel dictador i els seus col·laboradors; la impunitat, també, dels milers de persones assassinades pel feixisme durant la guerra i el Franquisme, i la de les fosses comunes on encara avui hi romanen oblidades les víctimes. Però també la impunitat de les sentències judicials del règim que, a dia d'avui, són plenament legals i vigents.

I què en podem dir de la impunitat dels símbols del règim assassí? El de Sa Feixina no és l'únic

que queda dempeus; avui, només a Palma, encara hi ha carrers i avingudes com el dedicat a José Alemany Vich, oficial de l'exèrcit franquista i de la «División Azul» que jurà fidelitat a Hitler. O els carrers dedicats als aviadors Joaquín García Morato i Julio Ruiz de Alda. O el carrer en memòria de Ramiro Ledesma Ramos, admirador del Führer i pioner del feixisme a l'Estat espanyol. Fins i tot avingudes com la de Juan March Ordines, financer i contrabandista que ajudà econòmicament a què Franco guanyés la guerra i que se n'aprofità del règim per enriquir-se i, com tants d'empresaris, féu servir presos polítics com a mà d'obra esclava. Però també les avingudes que porten per nom Alemanya o Portugal, precisament els únics estats que avalaren el règim de Franco.

Tota aquesta impunitat està orquestrada per un Estat que encara conserva un llegat franquista que, d'una manera o altra, ho posa tan i tan difícil perquè les víctimes d'un règim criminal puguin gaudir dels drets a la veritat, a la justícia i a la reparació.

Els perills de la memòria

Tants anys després del llegat del franquisme i les seves atrocitats segueixen presents en la nostra societat. Els cossos de les víctimes segueixen deseparats en les fosses, les sentències judicials franquistes resten vigents, la simbologia i toponímia que exalta el feixisme no acaba d'ésser enretirada com es mereix. Per què costa tant? De què tenen por els i les responsables polítiques?

Una resposta plausible és que la memòria és perillosa. És perillosa perquè posa en qüestió un sistema hereu del franquisme que no ha estat capaç de reconciliar-

se amb el seu passat i edificar-se sobre els valors de la justícia. S'ha preferit oblidar i esperar que el temps tanqués les ferides. I això ha fet que les víctimes de la brutalitat feixista –que saben prou bé que les ferides segueixen obertes– siguin doblement víctimes: primer, del franquisme; després, d'una societat que no ha sabut estar a l'alçada acabant amb la impunitat d'un règim assassí.

Si avui en dia encara costa tant que es faci un mínim de justícia, això és un símptoma d'alguna cosa. Si la justícia segueix posant tants d'entrebancs, si des de les institucions es fan lleis de memòria mediocres, que segueixen sense abordar amb eficàcia les qüestions importants, tot això vol dir alguna cosa. Què vol dir?

Vol dir que els valors feixistes segueixen a lloure. I fan la seva feina: s'infiltra per tot i miren de legitimar un règim abominable i garantir la impunitat i l'oblit dels seus crims. Però, com va dir Mario Benedetti, l'oblidador mai no aconsegueix el seu objectiu, que és tancar el passat (com si es tractés d'un residu nuclear) en un espai inviolable. El passat sempre troba la manera d'obrir la tapa del cofre i treure el nas. Per això l'oblidador mai no aconseguirà l'oblit total.

Davant la gent que creu que «per viure cal oblidar», hi ha tota una altra gent que pensa justament el contrari. Per això és important donar una bona resposta a aquesta pregunta: per què hem de recordar?

Podríem pensar que, en primer lloc, hem de recordar per conèixer el passat. És una resposta feble, perquè per conèixer el passat ja tenim la història, que és

tota una ciència que, amb la seva metodologia, ens proporciona un coneixement prou fiable sobre el passat.

Una segona resposta ben recurrent és que cal fer memòria perquè la història no es repeteixi. És una aspiració lloable, és clar, però si ens hi fixam tot d'una veiem que en ella poc hi importen les víctimes.

Per això ens sembla que hem de fer memòria, principalment, perquè es faci justícia. Establir tot un model de convivència i un marc polític sustentats en el silenci, la impunitat i la injustícia, genera indefectiblement una societat i un sistema polític de qualitat deficient i viciats de principi. A més, el silenci mai ajuda a la víctima, només al victimari.

Com deia Reyes Mate en un article fa uns anys, la memòria no és recordar el passat, sinó reivindicar el sofriment ocult com a part

de la realitat o, el que és el mateix, denunciar tota construcció del present que ignora la vigència de la injustícia passada. Per això no és el mateix la memòria d'ex-combatents feixistes que la dels assassinats a un pou de Porreres. La memòria dels primers ja es va realitzar en el franquisme i segueix vigent en un present en què les vencedors d'antany hi han trobat una benèvola legitimació; llur memòria només servirà per a reproduir la lògica violenta que els féu temibles mentre pogueren.

La memòria capaç de rompre aquesta lògica letal és la dels innocents que moriren sense cap motiu. El que fa moral aqueixa memòria no és tant la noblesa dels ideals que aquelles persones tenien, sinó el fet que fossin innocents. És la seva innocència la que qüestiona qualsevol sistema polític, encara que sigui el de la democràcia, si aquest

accepta com a preu del seu èxit l'oblit de la injustícia comesa.

Per això recordar no és només fer homenatges i commemorar efemèrides, que per cert són coses molt importants. Recordar és, sobretot, que les famílies puguin recuperar i identificar els cossos si així ho desitgen, que les persones que es dediquen a la investigació puguin accedir fàcilment als arxius, que les sentències judicials infames del franquisme deixin de tenir vigència, que el règim franquista sigui condemnat de manera ferma i explícita, que desaparegui la simbologia i toponímia feixista i que això sigui una festa enlloc de fer-se mig d'amagades per «no ofendre ningú», etc. S'ha de fer memòria, en definitiva, per fer justícia i expulsar per sempre el feixisme de la nostra societat. ■

No som uns i altres, som tots!

Per Antònia Mercadal Serra

Han succeït aquest estiu una sèrie d'episodis que, sense ser greus, sí m'han resultat preocupants i han sigut motiu d'unes quantes reflexions. El passat 18 de juliol, jornada declarada en el Parlament Europeu, contra el franquisme, la nostra Associació de la Recuperació per a la Memòria Històrica organitzà una sèrie d'actes per seguir reivindicant per a les víctimes del franquisme Veritat, Justícia i Reparació, vull aprofitar des d'aquí per a donar les gràcies a Mª Antònia, a Manel, a Marçal, a Josep Suárez, Arnau, a Mª Àngels, per la seva tasca ben feta portant la part mes feixuga d'aquests actes.

Una jornada, com la que vàrem gaudir el passat 18 de juliol per honorar a les víctimes del franquisme, **A TOTES**, de cap manera pot esser enterbolida per malentessos que res tenen a veure amb la nostra Associació ni amb els nostres objectius. Ens queda per fer molta feina per endavant i no podem perdre temps amb discussions i demanant disculpes per què en el transcurs dels nostres actes uns convidats s'han sentit molestos per actuacions d'uns altres. Nosaltres volem la diversitat i en els nostres actes

tothom ha de poder expressar-se lliurement i aquesta és la idea i no volem entrar en picabaralles partidistes. La polèmica apareguda als mitjans de comunicació del que va passar a Madrid en el transcurs de l'homenatge a *Las 13 Rosas* són episodis que no haurien de succeir, ens fan mal a tots i a totes, elles no s'ho mereixen això, pensau-ho, elles, com la resta de les víctimes del feixisme, són de tots i totes. Com explica Miquel Lopez Crespí a la seva novel·la *Els crepuscles més pàl·lids*, i ho posa en boca del seu pare (tancat a la presó per lluitar contra el feixisme) com els presoners amb l'ajut de familiars s'havien organitzat per poder tenir un mínim de condicions per escriure i diu: "ningú no s'hi negà mai a col·laborar. Les diferències polítiques entre comunistes, anarquistes o companys sense partit eren deixades de banda davant la necessària solidaritat per sobreviure". Aquest és l'esperit i aquest és el nostre esperit, per què hom és conscient que malgrat no estiguem en aquella situació el panorama d'avui en dia no es massa "encissador". Procurem idó fer pinya, **ELLS I ELLES** s'ho mereixen! Salut i República. ■

Recordant a... Ricardo López

Per Fabian E. López Sirer

El tinent de carrabiners Ricardo López era natural del Padornelo, frontera entre Zamora i Galícia, Havia estat destinat a Capdepera, en aquest poble va controure matrimoni, amb una jove gabellina. Altre lloc de Mallorca on va estar destinat era Escorca. Els tres fills seus majors anaven a l'escola amb els blauets.

El 18 de juliol del 1936, el troba al seu poble natal, ja que tenia que arreglar algunes coses del camp, així com preocupar-se d'un cavall. Pensem que era el temps de la collita, i la seva presència a les seves propietats era important.

El dia dels fets va rebre quatre trets per l'esquena, disparat per un caporal de la Guàrdia Civil. Ferit el traslladaren a l'hospital de Zamora on escriví aquesta carta d'acomiadament de la seva estimada família. Tingué un tinent coronel de defensor, però com passava sempre ja estava sentenciat, i la defensa no va donar el fruits, per què fos absolt, el seu destí ja estava determinat. El tinent coronel va voler parlar amb la seva família, per enviar les seves pertenençies. Els fills pogueren veure a la roba de son pare els forats dels quatre trets.

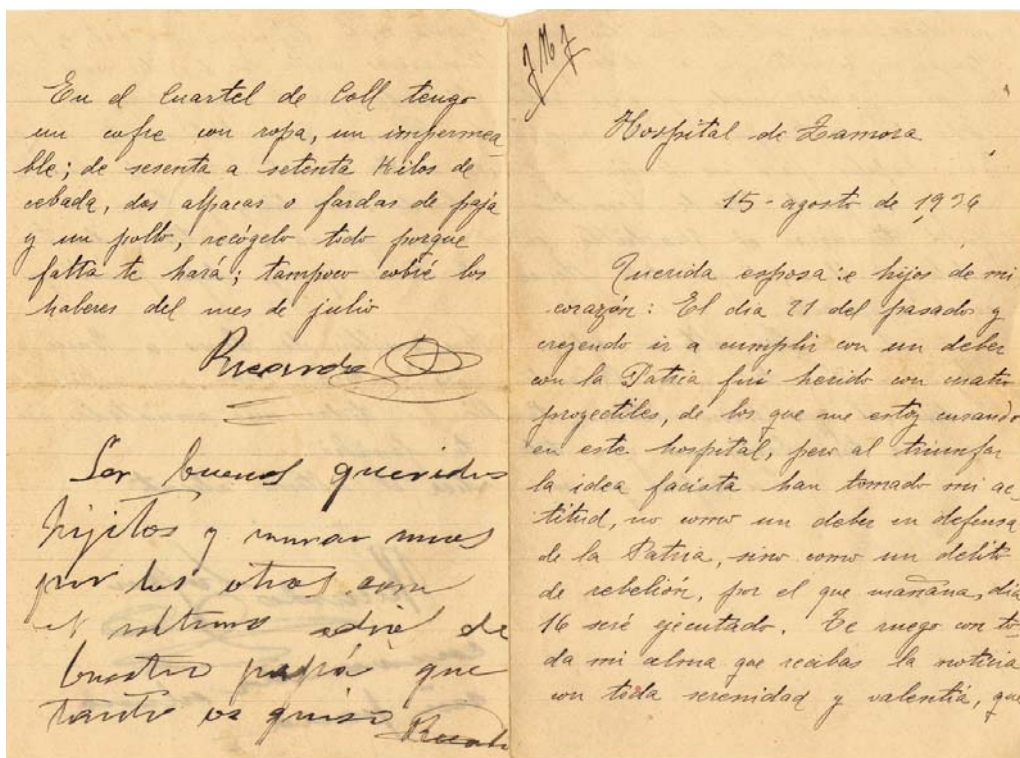
«Hospital de Zamora.

15 de Agosto de 1936.

Querida esposa e hijos de mi corazón: El día 21 del pasado y creyendo ir a cumplir con un deber con la Patria fui herido con cuatro proyectiles, de los que me estoy curando en este hospital, pero al triunfar la idea fascista han tomado mi actitud, no como un deber en defensa de la Patria, sino como un delito de rebelión, por el que mañana, día 16 será ejecutado. Te ruego con toda mi alma que recibas la noticia con toda serenidad y valentía, que no derraméis, ni tú ni los niños, una sola lágrima por mí, y que tengas en cuenta que el deber que teníamos antes los dos de mirar por los niños, ahora queda y pesa sobre tí sola, por lo cual espero que sabrás desvelarte para saber cumplirlo. Procura inmediatamente arreglar los papeles para que Luciano pueda entrar en el Colegio de Huérfanos y enseguida los de Demetrio y los de Ricardin; y Marce vea si puede terminar el Bachiller en el curso que va a entrar, advirtiéndole, que él es, el que debe llenar el hueco que yo dejo puesto que es el mayorcito.

Mi último adiós. Un millón de besos a Marce, a Luci, a Demetrio y a Ricardin que recibirán como mi último adiós, el que transmitirás también a todas mis amistades, así como a tus hermanos y a toda tu familia.

Carta original d'en Ricardo López

Tu esposo que os dedica el último aliento.

Ricardo López
(Firma)»

Aquesta carta no està escrita per son pare, ja que tenia una altra caligrafia.

Escrit per son pare:

“Ser Buenos queridos hijitos y [...] Unos por los otros. Con el último adiós de vuestro papá que tanto os quiso, Ricardo”. ■

En torno a la recuperación de la memoria histórica

Per Manuel Domínguez Gamón,
miembro de ARMHM

Con ocasión de los últimos acontecimientos ocurridos en torno al levantamiento de fosas en Santa Marta de Tera de la provincia de Zamora quisiera hacer unos comentarios.

Para empezar es una buena noticia que se abran las fosas oficialmente y con presencia de la Jueza. Un aplauso a su Señoría y que tomen nota los demás jueces y juezas de este país.

Todos sabemos, creo yo, que en esto de la apertura de las fosas y dignificación de las víctimas debiera de ser el Estado el que tomara cartas en el asunto pero no es así, el gobierno actual ha hecho una ley que no colma los deseos de las diversas asociaciones de la Recuperación de la Memoria ni tampoco de sus víctimas, con lo cual el levantamiento de fosas y la dignificación de las víctimas de los crímenes franquistas encuentra muchos obstáculos en su quehacer diario.

En el entorno de la judicatura y la fiscalía como también en el principal partido de la oposición llamado Partido Popular hay muchos franquistas, inclusive uno de sus principales líderes es y fue un franquista.

Estos señores y señoras nos recomiendan desde su atalaya que no abramos viejas heridas y yo me pregunto ¿pero cómo vamos a abrirlas si no se cerraron nunca?

Hace unas semanas asistí a una conferencia que dió la escritora Rosa Regás en la cual decía que en este país todavía hay muchos miedos, estoy de acuerdo con ella. Desde la muerte del Dictador hasta nuestros días todos los gobiernos incluido este último, llamado socialista, tienen miedo de hacer en este caso una ley de la Recuperación de la Memoria veraz, digna y como dije antes que el Estado tome cartas en el asunto, pues saben que si lo hicieran así perderían apoyos de cara a las elecciones, y parece ser que les interesa más ganar las elecciones que dignificar a las víctimas del franquismo que no hicieron otra cosa que luchar por las libertades de este país y lo pagaron con la muerte.

Ratificándome en lo expuesto anteriormente para ir terminando contaré un suceso que me pasó a mí personalmente. Soy miembro de la Asociación de la Memoria de Mallorca, también víctima de los crímenes franquistas pues a un tío mío lo fusilaron, se cree que fueron falangistas, no murió en la guerra como algunos quieren mezclarlo todo, ¡no!, fue fusilado.

Hace un tiempo fui donde fusilaron a mi tío, precisamente en la provincia de Zamora, en un pueblo llamado Bermillo de Sayago; estuve en el ayuntamiento y después de presentarme como miembro de la Asociación de la Memoria de Mallorca, me dieron la facilidad de acceder al archivo de dicho municipio donde comprobé por mí mismo que constaba el fusilamiento de mi tío, (a decir verdad no decía nada de fusilamiento si no muerto por herida de bala) se ve la mentira en dicho documento, cuántas mentiras nos ha contado el franquismo.

También fui a ver al cura del pueblo, estuve en la rectoría y no lo encontré pero me dijeron que lo vería a la hora de misa en un local habilitado para ello, pues la iglesia estaba de reformas.

Me presenté a dicho cura como miembro de la Asociación de la Memoria y a la vez como víctima de los crímenes franquistas, le enseñé el documento que me habían dado en el ayuntamiento y fui recibido por dicho cura. Me acuerdo como si fuera ahora mismo, con pocas ganas de darme información; estos señores de la Iglesia como todos sabemos, salvo alguna excepción, colaboraron con el franquismo.

De todas maneras ante la insistencia por mi parte de pedirle información, me dijo que en las tapias del cementerio había una fosa común como constaba en documentos de la Iglesia, que por cierto no me dió.

También diré que estuve recorriendo previamente el cementerio tumba por tumba y no encontré ninguna inscripción con el nombre de mi tío, lo cual coincide con lo dicho por el cura sobre la fosa común, donde seguro esta mi tío y muchos más.

Diré que el acceso al cementerio no fue obra del cura si no que fue en el ayuntamiento donde me dieron la llave pues estaba cerrado.

No quiero dejar pasar por alto el comportamiento de los funcionarios del ayuntamiento, pues en todo momento me dieron todas las facilidades para acceder a los archivos, como también hacerme varias fotocopias del documento del fusilamiento de mi tío y darme la llave para poder acceder al cementerio; todo lo contrario a la actitud del cura del pueblo.

Terminaré diciendo –y deseando– que el levantamiento de las fosas y la dignificación de las víctimas por parte del Estado sea un hecho. ■

Puerta del cementerio donde se supone yacen los restos de mi tío en una fosa común

Arbres molt "singulars"

Dos agents de Medi Ambient varen fer una proposta de catalogació, sota la declaració d'Arbre Singular en el marc de la Llei 6/1991, de 20 de març, de protecció dels arbres singulars, de dos exemplars d'araucàries argumentant el seu emplaçament, que les fa destacar sobre el territori i la història que les acompanya, la qual es vincula directament a la Memòria Històrica. Es tracta de dues araucàries (*Araucaria heterophylla*, Pi de Norfolk) del terme municipal de Pollença, localitzades a la cuneta de la carretera Pollença-Port de Pollença, enfront del creuer de cala Sant Vicenç.

Història dels arbres.

Els arbres foren sembrats l'any 1928 per Pere Josep Cànaves i Salas (1885). Pere Josep Cànaves, natural de Pollença, a l'edat de 14 anys embarcà en un vaixell de càrrega com a mariner en direcció a l'Atlàntic, Terra Nova i Canadà, i acabà com a patró de cabotatge en un vaixell de càrrega fent la via Bons Aires-Brasil. L'any 1928 tornà a Pollença, comprà la casa de sa Punta i sembrà les dues araucàries al jardí que la casa tenia a la seva part de davant. Se sap que pagà

un duro per cada clot a Joan Servera. Fou batle de Pollença amb la República per Esquerra Republicana, i el 1936 fou empresonat a Can Mir i l'afusellen dia 28 de gener de 1938 a l'edat de 54 anys. Llorenç Capellà al diccionari vermell diu així: "El judici en el qual el condemnaren a mort, fou sense cap mena de dubte un dels més espectaculars de tots el que es celebraren, car foren encausades cent quaranta set persones entre militars i paisans. De fet es jutjava tot un poble per haver-se mantingut fidel a la República i el càstig havia de ser força sever. Així el fiscal sol·licità desset penes de mort i n'executaren vuit. Entre els indultats figuraven els dos fills del batle, Pere i Antoni, que l'acompanyaren fins als darrers moments de la seva vida. Ell, Pere Cànaves i Sala, havia de morir precisament perquè era el batle."

Entre els anys 1965-70 s'expropien els terrenys per eixamplar la carretera Pollença-Port de Pollença. Aquesta expropiació afectà el jardí on eren plantats els arbres, quedant actualment al costat de la carretera i passen a ser propietat del Consell de Mallorca.

Per aquest fet, aquests dos agents de Medi Ambient proposen la declaració d'Arbre Singular al marc de la Llei 6/1991, de 20 de març, de protecció dels arbres singulars de les dues araucàries descrites, veient en aquesta declaració una oportunitat per adherir-se, en un gest simbòlic, per part de la Conselleria de Medi Ambient al moviment de la Memòria Històrica. ■

Pròximament

La segona temporada de la sèrie documental **Memòria i Oblit d'una guerra** de la Televisió de Mallorca, reanuda l'emissió de nous capítols a partir d'aquest mes d'octubre, els dijous a les 22.20, diumenges a les 20.40 h:

1. **CAN SALES, PRESÓ DE DONES** 1/10/2009
Presentació general sèrie
2. **ALARÓ, UNA REPÚBLICA DE SABATERS** 8/10/2009
Presentació a Alaró, setmana anterior.
3. **CABRERA, TRETS AL PARADÍS** 15/10/2009
4. **MONTUÏRI, LES ESCOLES DEL PROGRÉS** 22/10/2009
Presentació a Montuïri, setmana anterior
5. **ESPORLES, LA CAÇA DE L'HOME** 29/10/2009
Presentació a Esporles, setmana anterior
6. **CEMENTERIS SOTA LA LLUNA** 5/11/2009
7. **LLUCMAJOR, EL DESIG D'UNA NOVA VIDA** 12/11/2009
Presentació a Lluçmajor, setmana anterior
8. **CAPDEPERA, BRINS DE MEMÒRIA** 19/11/2009
Presentació a Capdepera, setmana anterior
9. **ELS SOLDATS DE FRANCO** 26/11/2009
10. **VILAFRANCA, UNA HISTÒRIA AMAGADA** 3/12/2009
Presentació a Vilafranca, setmana anterior
11. **EL PREU DE LA GUERRA** 10/12/2009
12. **ELS MESTRES DE LA REPÚBLICA** 17/12/2009
13. **CAMPOS, PENEDIMENT I PERDÓ** 24/12/2009
Presentació a Campos, setmana anterior

No passis ànsia padrí (II part)

Per Pep Delgado i Muñoz (net)

En la primera declaració del tinent Isasa, va dir: "Que era una confusión y que ellos venían con órdenes de la Comandancia Militar al mando de Goded". Rectificant després digué: "el General Goded." (22 de julio).

- En la primera declaració el caporal Amorós, va dir que el tinent li va dir al cap de Carrabiners, "Que venían de Palma con órdenes de la Comandancia Militar, y que el Cabo contestó que allí no había ninguna confusión y que lo único que debían hacer era obedecer a Madrid y a nadie más." (24 de julio).
- En la primera declaració de Francisco Sánchez Muñoz, carrabiner, del 15 de agost 1936, va dir que al interrogar el caporal al tinent on anaven i amb quines ordres, "contestó que iban a incautarse de la estación de radio Muleta, por orden de la Comandancia Militar de Baleares, a lo que replicó el cabo que aquí no hay más Comandancia militar que el Gobierno Constituido."

A la sentència se li acusa per les paraules que segons aquests personatges va dir: "que no había confusión, que lo único que debía hacerse era obedecer a Madrid, y a nadie más, y que no había más Comandancia Militar que el Gobierno Constituido."

Curiosament en la primera declaració del tinent no diu res amb referència a Madrid i el govern constituït, (del qual rebia directament les paraules) en canvi en les declaracions fetes l'endemà pel caporal Amorós, ja diu que el padrí va dir: "que sólo debía obedecer al Gobierno de Madrid"; i a sobre en la declaració de F. Sánchez, el 15 d'agost, posa en boca del padrí, "que no había más Comandancia Militar que el Gobierno Constituido". (Quan ambdós parlen del que varen sentir).

És curiós veure com les paraules que inculpen a al padrí, es corresponen amb les dues últimes declaracions, com si una mà els guiés.

Ens demanem, si acceptaren part de les declaracions de Sánchez com bones i no intencionades, encara que plenes de falsedats, perquè no s'interpreta les paraules del padrí, tant quan complint l'ordre de l'alferes llegeix el telegrama, que el que pretenia és saber qui eren adeptes a l'alçament, per a completar l'ordre rebuda.

Si ens atenim a les paraules del tinent Isasa quan diu "a las órdenes de Goded", i rectifica "el general Goded", un militar pot entendre que dir sol Goded es una manca de respecte pel general, respecte de

aquells que no són militars i en la situació que es trobaven creava moltes de dubtes.

En canvi, es veu com es teixeix una acusació, quan es dóna més importància a la declaració de Sánchez, que contà històries sobre les ordres rebudes pel sargent, que no es corresponen amb la veritat, i constantment el secretari dóna suport a les declaracions d'aquest mal company, i com punt final es demana la seva exculpació.

Així en les declaracions d'aquest Francisco Sánchez, inculpa a al padrí dient que el padrí va dir: "Tú que piensas, a lo que él contestó; yo pienso acudir al sitio donde me manden mis superiores, replicando el cabo que en las Ordenanzas Militares existe un artículo que releva a los militares de obedecer a sus superiores cuando van contra los poderes constitucionales", (el padrí nega aquestes paraules i el sentit que li donen), però Sánchez en aquesta mateixa declaració incorre en contradiccions al manifestar que el capità els requeria a tots en Sóller i que el padrí va fer cas omís i pel seu compte va partir cap a Muleta, cosa que queda ben demostrat que va ser el sargent qui ordena la partida cap a Muleta i en tot el judici no es posa en dubte. Com ja savia en Sánchez, ordres del capità que aquest els hi havia comunicat al sargent per telèfon.

En les rodes de reconeixement (últimes declaracions) del tinent Isasa i el caporal Amorós es veu com les seves declaracions són coincidents en les paraules que s'usen i el sentit i això solament vol dir que estaven d'acord en el que interessava dir i callar.

Els guanys particulars eren clars: el tinent no podia admetre haver-se rendit i desarmat per la tropa sense cap lluita, el caporal Amorós va ser ascendit a sargent suposo pels seus mèrits en el judici, i el carrabiner Francisco Sánchez, exculpat. Interessos no confessats per fer i dir el que convenia.

Del que li podien acusar al padrí era de la proposta de fugida amb barca, fets que no es van produir i se li dóna poca importància i no s'clareix en el judici.

Va ser un muntatge dirigit que interessava als militars per a donar exemple i dur a dos homes a una condemna de mort, suposo que en venjança per la gosadia d'un caporal i un sargent, que complint ordres els van detenir i no van reconèixer a uns suposats oficials, que anaven indocumentats, sense cap ordre i pretenien la presa d'una estació militar.

Ens preguntem.

Perquè el tribunal no valora, el fet que no es va comunicar la situació als Carrabiners del port de Sóller el dia 19, quan el capità que si ho sap al matí, quan es posa en comunicació amb el cap de la Guàrdia Civil i no l'hi comunica al seu alferes i al seu sargent

Perquè l'alferes o bé el capità, no els comunica a l'hora del sorteig del dia 19, o a les nou hores del dia 20 que ja estaven fent complir les ordres del "Bàndol de guerra".

Perquè el capità quan truca per telèfon al sargent de Carrabiners, i li ordena que "nadie se aproximara a ella" referint-se l'estació de ràdio, i li diu o deixa caure que poden ser "comunistes"; no li comunica gens "del bàndol de guerra".

Perquè els oficials quan passen per Sóller no s'aturen a veure al capità o a la Guàrdia Civil i passen pel poble de puntetes. No podem creure que en aquella situació ni la Guàrdia Civil, ni el capità de Carrabiners, no s'assabentessin que un grup d'oficials armats sense saber qui eren passessin pels carrers de Sóller. Perquè aquests van dir que havien intentat posar-se en contacte telefònic amb el capità de Carrabiners i que el telèfon no funcionava, si realment funcionava, i si el telèfon de Sóller no funcionava, perquè no van cridar a la caserna del port.

Perquè, no avisaren a la Guàrdia Civil, perquè no es van emetre telegrams des de la Comandància, que si se sap que funcionava, massa casualitats i oblitats.

Perquè el tribunal no es fa la pregunta, i si haguessin estat "comunistes"? L'actuació de Manuel Braulio i de José Muñoz s'hauria considerat la correcta, però el tracte donat en aquells moments massa tou. És molt interessant llegir la sentència canviant els personatges i cada vegada que surt la paraula oficial posar "comunista".

Perquè el tribunal valora el suposat mal tracte als oficials, que no es varen identificar documentalment com a tals i que anaven sense ordres.

Perquè a la carta que li envià l'oficial "defensor" a la meva padrina li diu: "Entre usted y yo, su marido a muerto por sus propios errores"; quins errors, les seves paraules dites, el compliment de les ordres, o bé el que diu con alegat de la defensa que tenia "ideas".

Crec que queda molt clara la predisposició del tribunal, amb la carta que li envia l'oficial defensor, a la padrina, quant li diu: "Mi consejo es que una vez leida no sea conocida por nadie y menos aun por sus hijos. Para ellos su marido ha muerto víctima de una enfermedad. Para Vd. y para mi su marido ha muerto víctima de sus errores." De quins error parla?

La conclusió.

Des de l'inici, no interessava indagar, si complien ordres, quina ideologia tenien, com era el seu com-

portament, quins eren els seus amics, etc. Perquè ja estaven condemnats.

Va ser un muntatge dirigit que interessava als militars per a donar exemple i dur a dos homes a una condemna de mort, suposo que en venjança per la gosadia d'un caporal i un sargent, que complint ordres els van detenir i no van reconèixer a uns suposats oficials, que anaven indocumentats sense cap ordre i que amb la seva actuació no els deixaren incautar-se de la estació i la vergonya de la rendició.

Tot l'anterior s'ha d'analitzar dintre de la "il·legalitat de la declaració de guerra"; i com executaven la seva suposada legalitat, cal deixar ben clar que aquests tribunals militars són il·legals, per tant són nuls sense més, i aquestes actuacions estan considerades com crims de "Lesa humanitat" i no prescriuen mai.

Com era el padrí? qui era? Un home baixet i morenet, que viu amb l'enyorança de la seva mare, que va estimar molt al seu padrí i a la seva tia Sagrario, fins a cert punt l'equilibri per la separació amb la seva mare. Que la meva padrina va respectar el seu record, els seus fills mantenen un bon record, la infància de la meva mare va ser feliç, i que tenia cor amb els altres.

De les seves accions, es dedueix que era una persona sense inclinar-se cap a un costat o altre d'una manera declarada, sempre al costat de la llum, del progrés, d'un cert anar cap endavant, en el judici no poden demostrar cap tendència ideològica, com si es parla d'altres inculpats. Encara que si coneixem que era amic del vicari de Son Servera, que es va posar del seu costat quan el volien treure del poble a potades, que era capaç de compadir-se i ajudar a persones donant-los sostre, i ens preguntem on són les 300 signatures que va recollir el vicari.

El meu conco conta que gent del port de Sóller, que havien conegut al meu padrí sempre li parlaren amb un bon record, també en digué que als seus cinc anys, varen detenir a son pare, la seva vida comença a ser un rosari d'estades a l'inclusa, a les "hermanitas"; i altres institucions, sense l'escalfor de la família.

La tia Maria, l'únic record que ma contat de son pare, és el record de quant l'anaven a veure al Fortí d'Illetes, recorda un infant que corria per dins la presó, quants de records li deuen a una nina de dos anys.

**No prenguis ànsia padrí,
tu que vas néixer a l'ombra d'una verdor d'aigua,
a la terra llunyana que la teva Pàtria no va estimar,
vas morir sota l'ombra d'un pi verd,
els teus et recorden per damunt del temps,
i la teva nissaga arrela la llavor.**

Ciutat de Mallorca, 19 de març 2008 ■

La repressió franquista i la Guerra Civil en la literatura catalana contemporània (II)

Per Miquel López Crespi, escriptor

La novel·la *Els crepuscles més pàl·lids va ser guardonada per un jurat format per Damià Pons, Melcior Comes, Alexandre Ballester i Leonard Muntaner. Vagi per endavant que després de la publicació de *Núria i la glòria dels vençuts* (Lleida, Pagès Editors, 2000) i de l'obra *Un tango de Gardel en el gramòfon* pensava que ja no tornaria a fer cap altra novel·la que tengués relació amb la guerra civil. A finals dels vuitanta havia escrit nombrosos contes que tenien a veure amb els republicans represaliats pel feixisme, amb històries de persones amagades en temps de la forta repressió dictatorial que patí el nostre poble. Són contes que es poden trobar en els reculls *Notícies d'enlloc* (Palma, Documenta Balear, 1987), *Necrològiques* (València, Amós Belinchón Editor, 1989) i *Vida d'artista* (Girona, Llibres del Segle, 1995). A finals dels noranta vaig publicar dues obres que tenien estreta relació amb els temes que comentam. Em referesc al relat sobre la provatura republicana d'alliberar les Illes del feixisme, la famosa expedició de les milícies del Principat i País Valencià que encapçalà el Capità Bayo i que l'any 1997 publicà Columna: *Estiu de foc*. Posteriorment vaig tenir la sort de guanyar el Premi de Novel·la Miquel Àngel Riera 1998 amb una obra que relatava els patiments i esperances dels mallorquins amagats als indrets més inversemblants en temps de la repressió feixista contra els republicans, comunistes, socialistes i anarquistes de les Illes. Fou l'obra *L'Amagatall*, que s'edità l'any 1999 en la col·lecció Tià de sa Real que dirigeix l'escriptor i catedràtic Pere Rosselló Bover.*

Després de la publicació d'*Estiu de foc*, *L'Amagatall* i *Núria i la glòria dels vençuts*, qui sap si per experimentar literàriament altres temes i, alhora, oblidar –relativament, és clar!– les qüestions que havien dominat la meua activitat en molt de temps, vaig escriure unes obres que no tenien res a veure amb la guerra civil i les seves conseqüències. Em referesc a *La novel·la* (Eivissa, Res Pública Edicions, 2002), *Corambé: el dietari de George Sand* (Lleida, Pagès Editors, 2004), *El darrer hivern de Chopin i George Sand* (Barcelona, Proa Edicions, 2004), *Defalliment: memòries de Miquel Costa i Llobera* (Pollença, El Gall Editorial, 2005), *Damunt l'altura: el poeta il·luminat* (Lleida, Pagès Editors, 2006), *La conspira-*

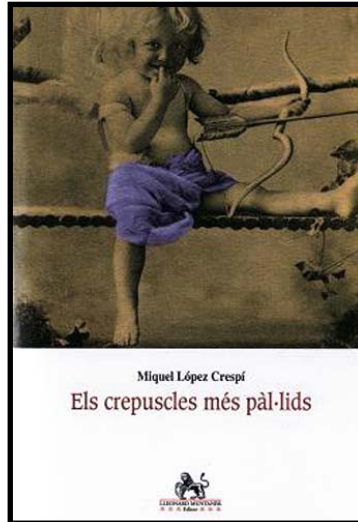
ció (Castelló, Antinea, 2007) i *París 1793* (Palma, El Tall Editorial, 2008).

Però amb *Els crepuscles més pàl·lids* he tornat als meus orígens com a novel·lista. La guerra civil altra volta! Per quins motius he tornat a relatar aspectes d'una època que, sincerament, pensava que ja havia tractat amb prou intensitat en les obres *Estiu de foc*, *L'Amagatall*, *Núria i la glòria dels vençuts* i *Un tango de Gardel en el gramòfon*? És el que intent esbrinar.

Cercant l'origen de la novel·la, el nucli inicial que, amb el temps, conformarà *Els crepuscles més pàl·lids*, potser el podria trobar en el conte titulat "La maleta de l'oncle", una narració que forma part del llibre *Vida d'artista* (Llibres del Segle, Gaüses, 1995). *Vida d'artista* havia guanyat el Premi de Narrativa "Serra i Moret 1993" que convocava el Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya. El jurat estava format per Isabel-Clara Simó, Francesc Candel, Joaquim Ferrer, Miquel Porter, Pilarín Bayès, Albert Jané, Oleguer Sarsanedes i Antoni Kirchner. En aquesta narració, en "La maleta de l'oncle", hom podria trobar l'origen de la novel·la que acaba de guanyar l'Alexandre Ballester 2009 de narrativa. En les primeres pàgines d'aquest conte, el protagonista reflexiona sobre les causes que l'han portat a dedicar-se a la literatura. És aleshores quan s'adona de la importància que han tingut en la seva vida els familiars republicans, especialment el pare i l'oncle que, defensors de la República en temps de la guerra civil, finalment acaben residint a Mallorca. Un, el pare, forçat per les circumstàncies, com a presoner de guerra; i l'altre, l'oncle, que, per ajudar el germà, ve a treballar a l'illa i roman al seu costat. Aquestes poques pàgines de "La maleta de l'oncle" conformen el meu inicial interès per un tema que, amb el pas dels anys, anirà essent el fonament de nombrosos contes i de les novel·les de què hem parlat al començament de l'article.

Aquest interès per la vida dels republicans represaliats pel feixisme, per relatar de forma realista i alhora poètica aquella trista postguerra, és el que em va fer escriure la primera novel·la relacionada amb la lluita per la llibertat i la posterior repressió de la dictadura. L'origen primigeni de la novel·la

L'Amagatall parteix de la idea de retre un particular homenatge a la generació de republicans mallorquins –i igualment als estrangers– que volgueren modificar, amb l'adveniment de la República, les injustes i caciquils estructures econòmiques i culturals de Mallorca i de l'Estat. Aquesta obra, guardonada l'any 1998 amb el III Premi de Novel·la "Miquel Àngel Riera" i publicada al mes d'abril del mateix any a la col·lecció "Tià de Sa Real" està basada en aquest mig segle de relacions estretes amb lluitadors

antifeixistes d'aquella època. En algun capítol ja he parlat de la decisiva influència que en la meva formació cultural –democràtica, revolucionària, humana– tengueren el pare, combatent anarcosindicalista, i l'oncle José, cap del Servei de Transmissions de la XXII Brigada de l'Exèrcit Popular. En aquesta inicial relació –íntima, la més influent segurament– hauríem d'afegir la relació –a sa Pobla– amb personatges –grans personatges, excel·lents persones– que patiren en carn pròpia la terrible repressió de les autoritats feixistes. Parl ara mateix d'homes com Pau Canyelles (en "Pau Comas"), amagat durant anys al sostre de casa seva, en el carrer Gran (ben a prop d'on viu el meu amic de la infantesa Sebastià Bennàssar 'Pelí'). I, sens dubte, m'influí poderosament aquest fet de conèixer a fons la història de Pau Canyelles i de la seva esposa, Rosa Vallespir Serra (de la casa dels quals sortí el pare per a casar-se amb la meua mare, Francesca Crespí "Verdera").

"És aleshores quan s'adona de la importància que han tengut en la seva vida els familiars republicans, especialment el pare i l'oncle"

El pare i l'oncle ja m'havien narrat –o es contaven entre ells i jo escoltava–, d'infant, nombroses històries de republicans amagats a la península: homes emparedats en vida, trets a culatades si els trobaven els falangistes, morts sense contemplació enmig del carrer, davant l'esposa i els fills, sense cap mena de pietat. Ho comentaven amb en Guzmán Rodríguez Fernández (que formava part d'aquella munió d'excel·lents presoners bascos que tant ajudaren a sa Pobla al final de la guerra, aplicant els seus coneixements mecànics a la fabricació dels

famosos motors d'extracció d'aigua poblers). Als deu o dotze anys, ja havia escoltat nombroses històries de gent represaliada, de republicans amagats. Quan, amb el temps, coneixent aquella heroica generació d'antifeixistes mallorquins i peninsulars, vaig anar aprofundint en la qüestió, més em seduïa la possibilitat de fer-ne una novel·la. Les històries de les persecucions dels republicans han estat magistralment detallades en el famós *Diccionari vermell* escrit per l'amic Llorenç Capellà, que també coordinà, des de les pàgines del

diari Balears, aquell recordatori dels fets més sagnants de la destrucció de Mallorca per part de falangistes, clergat i intel·lectuals del tipus dels germans Villalonga (Miguel i Lorenzo). Anys endavant, militant tant a l'OEC com al PSM, en parlava hores i hores amb aquests heroics supervivents de la desfeta. Homes i dones de més de seixanta anys (parl de finals dels anys seixanta i començaments dels setanta) que, malgrat les persecucions sofertes per part dels botxins de l'antiesquerranisme nazifeixista, conservaven –dècades i dècades després dels fets que m'explicaven!– el mateix esperit de lluita i resistència de la seva joventut, quan, afiliats a Esquerra Republicana de Catalunya, el PCE, el PSOE, la UGT, CNT o el POUM, combatien per a portar (des de les revistes, des dels Ateneus) idees de justícia i llibertat a les classes populars. Sectors mantinguts –a força de sermons clericals, brutals ritmes d'exploació, fam i misèria de tot tipus– en una situació propera a l'extinció física i espiritual.

La novel·la de què parlam, *L'Amagatall*, com també *Estiu de foc*, *Núria i la glòria dels vençuts*, *Un tango de Gardel en el gramòfon* i *Els crepuscles més pàl·lids*, neixen d'aquesta il·lusió per deixar constantment escrita d'un món (sentimental, cultural, polític) exterminat a matadegolla per la reacció il·lenca, espanyola i internacional (cal recordar la intervenció alemanya i italiana a les Illes, magistralment estudiada per l'historiador Josep Massot i Muntaner en nombrosos treballs) que, sense cap escrúpul, emprà, durant molts d'anys, els escamots d'execució, la sang del nostre poble per a anar bastint les "excel·lents" creacions "culturals" dels vencedors. Repressió i torrentades de sang mallorquina que, per a més d'un d'aquests intel·lectuals sense consciència –tipus Villalonga o Joan Estelrich, per exemple–, varen ser el fonament social objectiu de llurs obres. ■

Mis antepasados y otros recuerdos...

Mis abuelos, por parte materna

6ª entrega

Per Juan Hernández

El se llamaba Francisco Jover Pardo, aunque allí, lugar de habla valenciana, le

llamaban Quitet y de mayor Quito. Debió nacer en Cañada del Trigo (Pinoso-Alicante) en el año 1888. También el citado caserío hacia frontera con el término de Jumilla-Murcia. De pequeño debió ser muy travieso, porque

mi madre me contaba que una vez, los lugareños, tuvieron que bajarlo de la cornisa de un tejado, pues quedó "colgado" por los pies, buscando nidos de pájaros. De adolescente quedó cojo a causa de la patada de una mula, por ponerle en cierto sitio un cardo borriquero para que tirase de la reja y así labrar más deprisa; perdió mucha sangre y en aquellos tiempos no hubo remedio que lo sanara. En otra ocasión, a dos solteronas que dormían con la ventana abierta, les echó una culebra con la consiguiente alarma... de este abuelo podría contar muchas "travesuras".

Como, a causa de la cojera, periódicamente lo llevaban a los Baños de Fortuna, en una distracción de sus padres, se colocó en la hilera de los pobres, para "a su manera" recoger unos "dinerillos".

Siempre le llamamos todos los nietos, el yayo Quito, sin saber que este era el nombre aplicado a los abuelos en los Países Catalanes. Nadie nos lo explicó.

La que más tarde sería su esposa, Josefa Pardo Pardo, a los 14 años se fue a servir a Cañada del Trigo, a causa del fallecimiento de su primera "dueña" y a los 19 años se casó. Cuenta mi madre: "Decían los/as que la conocieron de joven que era muy bonita y agraciada. Yo la recuerdo con una hermosa cabellera ondulada color castaño".

"A mi padre, le recuerdo muy joven, alto, guapísimo, al que bailando, apenas se le notaba la cojera. Bailaba muy bien el chotis, el vals y el pasodoble. Era muy aficionado a la música y tocaba de maravilla con su guitarra de doce cuerdas".

El sacerdote que los casó se llamaba D. Luís Fuentes Trigueros, natural de Blanca (Murcia). La ceremonia les costó 12 pesetas, que el sacerdote se cobró en "especie" ya que mi abuelo (como su oficio era alpargatero, a causa de su dificultad) estuvo calzándolo durante tres años con zapatillas negras de suela de cáñamo, mientras ejerció tal oficio.

Cuando mi madre tenía un año, el cura, que era hijo de carnicero, al observar que mi abuelo era bastante inteligente y dado que observando que él y mi abuela confeccionando alpargatas trabajaban muchas horas sin sacar el suficiente rendimiento económico para sacar a sus hijos adelante, le insinuó enseñarle el oficio de carnicero que el aprendió muy pronto: a comprar las reses, matarlas y cortar la carne; también enseñó a mi abuela. Mi madre los recordaba trabajando el matrimonio en ambos oficios sin poder criar a ninguno de sus hijos. ■

POEMA

Per Josep Muntaner i Cerdà

En el meu 96 aniversari

*Un nou any la garba és grossa;
el vencís casi no basta
però al cor li sobra pasta
per donar-li una altra volta.*

*Si un altre jorn jo caigués,
que no hem pogués aixecar,
bon amic donam la mà
que un ajut mai és de més.*

*Venturós el que navega
vers un Nord que no té fi:
bé sia amb rem o amb vela
ell confia arribar-hi.*

*Jo mateix aquí hem teniu,
sempre guaitant una estrella,
una estrella que me diu:
temps t'esper rema qui rema.*

*Per la Memòria de Muntaner i Cerdà
Josep Muntaner i Cerdà, 26 d'Oct 2010*

A José Mari Aguirre Salaberría, supervivent de Mauthausen, in memoriam

Markina, 1919. Ha mort als 90 anys un vasc universal i republicà de sempre el dia 6 de setembre, a l'hospital General de Palma. Lluitador antifranquista, va passar quatre anys i mig –"54 mesos", deia– en el camp d'extermini nazi de Mauthausen. Número de presoner: 4553. S'instal·là a l'illa en 1953 per treballar en hotels turístics. Va recórrer Mallorca fent xerrades pedagògiques per col·legis i cercles de l'esquerra alternativa. Va viure, i ara descansa per sempre, al barri palmès de Son Roca.

Va patir lo pitjor del segle XX, però mai va perdre l'alegria ni les ganes de viure, i no es cansava de dir que ell no havia estat un heroi ni un lluitador, "només un supervivent". Viure l'horror des de tant a prop i mantenir-se viu dia rere dia, ja és una heroicitat. Refer-se de tant de patiment sense enfollir, també. Herois anònims, però amb un nom marcat a foc a la història. Persones irrepetibles, darrers testimonis d'un món real, que se'n van i ens deixen orfes de la seva experiència. Tenim un deute perpetu amb la vostra memòria i el vostre compromís, sobretot avui que la ignorància i la desídia imperen en el món, i pensam que tot el que gaudim ha existit sempre i de forma gratuïta, com la democràcia i la llibertat. ■

